

YTTRANDE

Datum
2019-04-01

Diarienummer
1.1.3-2019-00018

GD-2019-74

Ert diarienummer
U2018-04199/UH

Handläggare
Stefan Törnqvist

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Betänkande Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige (SOU 2018:78)

Vetenskapsrådet har granskat utredningens förslag utifrån sitt uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt de särskilda uppgifter som myndigheten har i sin roll som forskningsfinansierare och forskningspolitisk rådgivare.

Sammanfattning

Vetenskapsrådet tillstyrker helt eller delvis följande förslag i slutbetänkandet:

- ändring i förordningen (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet (avsnitt 1.6) (helt)
- förstärkt omvärldsbevakning (avsnitt 3.6.1) (helt)
- ökad närvaro i utlandet (avsnitt 3.6.2) (helt)
- utvidgat uppdrag till Svenska institutet avseende Sverige som kunskapsnation, inkluderande forskningsambassadörer (avsnitt 3.6.3) (helt)
- medel för koordinerad kraftsamling riktad till specifika länder (avsnitt 3.6.6) (helt)
- vidareutvecklat Team Sweden för behov inom utbildning och forskning (avsnitt 3.6.7) (helt)
- stärkt samordning inom Regeringskansliet samt Vetenskapsrådets framtida deltagande i Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet (avsnitt 3.6.8) (helt)
- inrätta plattform för internationalisering (avsnitt 4.4) (helt)
- uppdrag till UHR och UKÄ att utreda hur man kan följa upp studieavgiftsskyldiga från anmälan till examen (avsnitt 5.4) (delvis)
- snabbare handläggning och tidigare besked för utländska studenter till Sverige (avsnitt 6.6.1) (delvis)

- förbättrade villkor för gästdoktorander (avsnitt 6.6.3) (helt)
- nytt program för flaggskeppsstipendier till högt kvalificerade studenter (avsnitt 8.4.2) (helt)
- nytt stipendieprogram för nationella bilaterala samarbeten (avsnitt 8.4.3) (delvis).

Vetenskapsrådet avstyrker i huvudsak följande förslag i slutbetänkandet:

- kvalitetsförstärkning för svensklektorer i utlandet (avsnitt 3.6.5).

Vetenskapsrådet lämnar inga synpunkter på övriga förslag.

Yttrande - Övergripande synpunkter på betänkandet

Vetenskapsrådet utvecklade i sitt tidigare remissvar till delbetänkandet *En strategisk agenda för internationalisering* (VR dnr 2018-00952) myndighetens syn på internationalisering av högre utbildning och forskning. Detta resonemang kvarstår och kompletteras nedan.

De båda betänkningarna omfattar internationalisering av såväl högre utbildning som forskning. Det finns goda anledningar att hantera dessa i ett gemensamt sammanhang för att finna synergier och skapa resurs-effektivitet. Förutsättningarna för ökad internationalisering av högre utbildning och av forskning skiljer sig emellertid från varandra i flera avseenden, avseende målgrupp, finansiering, styrning, m.m. Utredningen konstaterar också att forskningen redan är mer internationaliserad än den högre utbildningen.

Internationella samarbeten är centrala för forskningen och de åtgärder som krävs för ökad internationalisering handlar i hög grad om att underlätta för forskarna att etablera samarbeten och att ge dem tillgång till internationella forskningsinfrastrukturer.

Betänkandet berör i mindre utsträckning forskningsinfrastrukturer, men Vetenskapsrådet delar betänkandets bedömning att det är rimligt att alla nationella forskningsinfrastrukturer bör ha en strategisk internationell plan för att öka tillgången till nya nätverk och kontakter med forskargrupper från andra länder (sid 104).

Betänkandet framhåller lärosätesledningarnas allt tydligare roll i arbetet för ökad internationalisering (sid 101). Vetenskapsrådet ställer sig positivt till en sådan utveckling. Detta gör också att lärosätena bör ha en naturlig roll i den föreslagna plattformen för internationalisering.

Yttrande – Författningsförslag (avsnitt 1.6.)

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget om en ändring i förordningen (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet.

- Vetenskapsrådet ser detta som en konsekvens av förslaget om förstärkt omvärldsbevakning.

Yttrande – Kännedom om Sverige som kunskapsnation och kunskap om omvärlden (avsnitt 3)

Omvärldsbevakning

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget om förstärkt omvärldsbevakning (avsnitt 3.6.1).

- En förstärkt omvärldsbevakning och -analys kompletterar den omvärldsanalys som redan idag bedrivs vid lärosäten och berörda myndigheter
- Vetenskapsrådet välkomnar utredningens förslag om ytterligare resurser för detta, vilket är en förutsättning för att genomföra en förstärkt omvärldsanalys
- Den föreslagna plattformen för internationalisering blir ett naturligt forum för samordning av den omvärldsanalys som varje myndighet redan idag bedriver
- Vetenskapsrådet har här särskild kompetens att omvärldsbevaka och -analysera internationell forskningspolitik
- En samordnad förstärkt omvärldsanalys bör ges en långsiktig inriktning och tydliga mål för att möta sektorns samlade behov och undvika alltför kortsiktiga analysuppdrag
- Vetenskapsrådet bejakar utredningens rekommendation att utlandsmyndigheternas rapporter i ökad utsträckning kommer relevanta aktörer tillhanda.

Ökad närvaro i utlandet (utlandsorganisation)

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget om en utvecklad och stärkt utlandsorganisation (avsnitt 3.6.2, sid 114).

- Vetenskapsrådet välkomnar förslaget till ökat fokus på lärosätenas och forskningsfinansiärernas behov
- Vetenskapsrådet delar utredningens mening att det för närvarande inte finns anledning att förändra formerna för styrning och organisation av de nuvarande forsknings- och innovationsråden.

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget att nya pilotkontor etableras för att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning- (avsnitt 3.6.2, sid 117).

- För att realisera synergieffekterna fullt ut mellan högre utbildning, forskning och innovation bör pilotkontoren dra nytta av redan existerande strukturer.

Vetenskapsrådet tillstyrker utredningens generella förslag om utlandskontorens utbyggnad och bemanning (avsnitt 3.6.2, sid 121).

- Utredningen anger en ökad ambitionsnivå vilket Vetenskapsrådet ställer sig bakom. Det är viktigt att etableringen av nya utlandskontor bygger på en behovsanalys av om och hur verksamheten kan kopplas inte bara till länder utan också till specifika ämnesområden, regioner eller starka forskningsmiljöer
- Vetenskapsrådet vill understryka vikten av att utlandskontoren bemannas på ett relevant sätt och att personer med rätt kompetens i förhållande till uppdraget för det berörda kontoret rekryteras.

Främjande

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget att ge Svenska institutet ett utvidgat uppdrag att informera om Sverige som kunskapsnation och skapa ett program för forskningsambassadörer (avsnitt 3.6.3).

- En starkare roll för Svenska institutet kräver nära samarbete med lärosäten och forskningsfinansiärer
- Vetenskapsrådet kan bistå Svenska institutet med att på årlig basis tillhandahålla relevant information om det svenska forskningssystemet, baserad på myndighetens utvärderingar och analyser, årsredovisningsdata samt Forskningsbarometern.

Vetenskapsrådet avstyrker i huvudsak förslaget om kvalitetsförstärkning för svensklektorer i utlandet genom ett pilotprogram för postdoktoranställningar inom humaniora (avsnitt 3.6.5).

- Vetenskapsrådet ser stora risker med en så snävt inriktad utlysning, där urvalet riskerar att bli för litet för tillräcklig konkurrens. Vetenskapsrådet anser att det kan bli problem med att få till fungerande forskningsmiljöer, att kopplingen till hemmainstitutionen kan bli lidande och att miljöerna på det utländska universitetet riskerar att splittras upp. Ett sådant program kan dessutom ge problem med meritvärderingen då kravet på doktorsgrad för utlysningen kan gälla vilket ämne som helst inom humaniora medan undervisningen gäller specifikt i svenska. Bedömning av undervisningserfarenhet och -skicklighet är dessutom inte aspekter som ingår i Vetenskapsrådets kvalitetsbedömning av forskningsansökningar. Vetenskapsrådet erkänner problemet med att få tillräckligt kvalificerade svensklektorer men menar att andra modeller än den föreslagna bör sökas för att ge incitament till framtida svensklektorer.

Vetenskapsrådet tillstyrker utredningens förslag att avsätta medel för koordinerad kraftsamling riktad till specifika länder (avsnitt 3.6.6).

- Åtgärden kan ge möjlighet att med medel som inte är uppbundna kunna vidta kraftsamlande åtgärder för en kortare eller längre period, vid sidan av nuvarande Intsam-insatser eller arbetet vid innovations- och forskningskontoren. Detta kan ge ökade frihetsgrader för arbetet med internationalisering.

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget att vidareutveckla Team Sweden för behov inom utbildning och forskning (avsnitt 3.6.7).

- Forskningsfinansiärerna kan genom att mer systematiskt delta i främjandeverksamheten stärka kunskapsperspektivet i det arbetet. Vetenskapsrådet understryker dock det behov av tillräckliga resurser och kompetenser som utredningen pekar på
- Vetenskapsrådet skulle kunna delta inom de områden/länder som ger synergier med myndighetens forskningsfinansiering. Den inriktning som ges genom Intsams arbetsgrupper mot enskilda länder/regioner (f.n. Brasilien, Indien, Japan, Kina och Afrika), kan här vara en vägledning.

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget att stärka samordningen inom Regeringskansliet. Vetenskapsrådet ställer sig också positivt till att delta i Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet (avsnitt 3.6.8) tillsammans med Utbildningsdepartementet och representanter för universitet och högskolor.

Yttrande – samordning mellan myndigheter (avsnitt 4)

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget att etablera en plattform för internationalisering, i avsikt att öka samordningen mellan myndigheter och organisationer (avsnitt 4.4).

- Vetenskapsrådet är en naturlig del av en sådan plattform
- Plattformen kan ge bättre dialog och samordning mellan myndigheterna och lärosätena, vilket Vetenskapsrådet efterfrågade i sitt remissvar till delbetänkandet
- Vetenskapsrådet delar utredningens mening att Regeringskansliet inte bör vara representerat i plattformens styrgrupp, vilket annars skulle riskera att duplicera Team Sweden Kunskap.

Yttrande – åtgärder med studenter i fokus (avsnitten 5–9)

En stor del av betänkandet berör åtgärder för internationalisering där studenterna står i fokus, vilket inte i någon högre grad omfattas av Vetenskapsrådets uppdrag. Vetenskapsrådet har därför inte några synpunkter på huvuddelen av förslagen, men lämnar dock yttranden rörande några av dessa:

Vetenskapsrådet tillstyrker till del förslaget att ge UHR och UKÄ i uppdrag att utreda hur man kan följa upp studieavgiftsskyldiga från anmälan till examen (avsnitt 5.4).

- Vetenskapsrådet rekommenderar att den uppföljning som uppdraget resulterar i kompletteras av en uppföljning av antalet inresande gästforskare och postdoktorer (samt deras försörjning genom stipendier eller anställning).

Vetenskapsrådet tillstyrker till del förslaget om snabbare handläggning och tidigare besked för utländska studenter till Sverige (avsnitt 6.6.1)

- Vetenskapsrådet vill se förslaget kompletterat så att det också omfattar inresande forskare.

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget om förbättrade villkor för gästdoktorander (avsnitt 6.6.3).

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget att skapa ett nytt program för flaggskeppsstipendier till högt kvalificerade studenter (avsnitt 8.4.2).

Vetenskapsrådet tillstyrker till del förslaget att skapa ett nytt stipendieprogram för nationella bilaterala samarbeten (avsnitt 8.4.3).

- Vetenskapsrådet anser dock att det föreslagna programmet skulle kunna få större effekt på internationalisering av forskning om det, i likhet med den samverkan som idag sker mellan Vetenskapsrådet och US National Science Foundation inom programmet Graduate Research Opportunities Worldwide (GROW), också inkluderar doktorandnivån.

Yttrandet har beslutats av generaldirektör Sven Stafström i närvaro av rådsdirektören Ann Fust, chefsjuristen Anna Hörnlund och kansliansvarig Stefan Törnqvist, föredragande. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Johan Lindell, enhetschefen Anders Weström, enhetschefen Elisabeth Sjöstedt och analytiker Marianne Wikgren deltagit.

Sven Stafström
Generaldirektör

Stefan Törnqvist
Kansliansvarig